

ΒΙΒΛΙΟ

Μακγιούαν vs Κάρει: Ανθρώπινο, πολύ ανθρώπινο

Συγγραφείς που ανήκουν στην αγγλοσαξονική παράδοση, όπως ο Βρετανός Ίαν Μακγιούαν και ο Αυστραλός Πίτερ Κάρει, αμφότεροι βραβευμένοι με Μπούκερ, δίνουν το στίγμα μιας γραφής που αποθεώνει την ανθρωπιά.

10.2.2016 | 12:32

Μακγιούαν vs Κάρει. Επεξεργασία: Ατελιέ/ LIFO

**Από την
ΤΙΝΑ
ΜΑΝΔΗΛΑΡΑ**

Από όποιο όραμα κι αν περάσεις, όποια επιθυμία και αν αφουγκραστείς, θα δεις το βάσανο των ανθρώπων. Είναι σχεδόν αναπόφευκτο, αν είσαι συγγραφέας.

Ειδικά η αγγλοσαξονική παράδοση, που γαλουχήθηκε με τον Ντίκενς και τον ταξικό πόλεμο, δεν απομακρύνθηκε ποτέ από τον ανθρώπινο χαρακτήρα. Σε αντίθεση με την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, που στοιχειώθηκε από τους υπερβατικούς ήρωες και την επιταγή του Μεγάλου Αμερικανικού Μυθιστορήματος, οι Αγγλοσάξονες έμειναν ρεαλιστικά προσηλωμένοι στο πεδίο της καθημερινότητας. Έτσι, πίσω από τη λεπτομέρεια, το άγχος των ερώτων, τη διακωμώδηση της ζωής, τον μόνιμο πόλεμο ανάμεσα στους πλούσιους και στους φτωχούς, ανιχνεύονται τα σχέδια μιας ολοκάθαρα ανθρώπινης πορείας. Δεν αναζητούνται συνταγές για υψηλές ιδέες, παρά ερευνάται τι είναι αυτό που φέρνει αντιμέτωπο τον άνθρωπο με τον κοινωνικό του περίγυρο. Βρετανοί συγγραφείς όπως ο Μακγιούαν, ο Έιμς ή ο Μπαρνς, που είναι ουσιαστικά μια παρέα, ή ο Τζόναθαν Κόου, δεν έχουν πάψει να καταγράφουν τις αγωνίες καθημερινών ανθρώπων και να τους μετατρέπουν σε ήρωες με εσωτερικά διλήμματα μεγάλων. Έτσι, αν οι ήρωες του Κόου ήταν τα αποπαίδια του θατσερισμού –αποτυχημένοι επαναστάτες ή νεόκοποι γιάπηδες που δέσποζαν τη δεκαετία του '90–, οι πρωταγωνιστές του Μακγιούαν περιδιαβαίνουν κυρίως το σύγχρονο Λονδίνο. Η άλλη περίπτωση είναι του πολιτικοποιημένου Πίτερ Κάρει, ο οποίος, από τη μακρινή Αυστραλία, μένει να αναρωτιέται τι είναι αυτό που κάνει μια ολόκληρη ήπειρο να χάνει την ιστορική της μνήμη αλλά και να ορίζεται σε σχέση με τους μετανάστες που τη διαμόρφωσαν. Ακόμα, πάντως, και αν ο κόσμος γίνεται κομμάτια, υπάρχει κάτι ανθρώπινο στον αφηγηματικό πυρήνα αυτών των συγγραφέων που καθίσταται ολοένα πιο επιβλητικό, όσο περισσότερο επιταχύνεται η ξέφρενη διαδρομή της κοινωνικής διάλυσης.

Κάτι ανάλογο, φέρ' ειπείν,
συμβαίνει στην περίπτωση του
Βρετανού Ίαν Μακγιούαν.
Στυλίστας εμβληματικός και
δεινός λεπτολόγος ακόμα και στις
πιο φρικώδεις εκδοχές του
ανθρώπινου βίου, ειδικά στα
πρώτα του βιβλία, ο βραβευμένος
με Μπούκερ συγγραφέας δεν έχει
πάψει να διακρίνεται για τη
δεισδυτική του ματιά στα άδυτα
της ανθρώπινης ψυχής. Έχει
μιλήσει για τον ανθρώπινο φθόνο
που μπορεί να καταστρέψει ζωές
και συνειδήσεις, για τους
χωρισμούς, την ευθανασία, ακόμα
και για την αιμομιξία και τον
τραβεστισμό, αλλά με μια
ευαισθησία που αναζητά διαρκώς
καταφύγιο στην ομορφιά. Τίποτα
ανθρώπινο δεν μένει έξω από το
χειρουργικού χαρακτήρα βλέμμα
του, που θέλγεται συνήθως από την επιστημονική αναζήτηση και
αναζητά τη θαλπωρή στις εσωτερικές συγκρούσεις. Ακόμα, όμως, και αν
ο κόσμος όλος σωριαστεί και γίνει κομμάτια γύρω από τους ήρωές του,
θα πάλλεται από τις λαμπρές ενατενίσεις που ξέρει να δίνει ο συγγραφέας
στις μουσικής διάστασης φράσεις του. Ενδεχομένως το χαρακτηριστικό

*Ίαν Μακγιούαν, Νόμος περί τέκνων,
Μτφρ.: Κατερίνα Σχινά, Εκδόσεις Πατάκη
Σελ.: 272*

που έκανε διάσημο τον Μακγιούαν ως στυλίστα να διατηρεί άθικτη τη λεκτική περιστροφή και είναι ενδεικτικός ο πρόσφατος Νόμος περί τέκνων (εκδόσεις Πατάκη), όπου ένα αφήγημα για το δίκαιο και το ηθικό αντισταθμίζεται από τον υποβλητικό ρυθμό των φράσεων. Ενώ, δηλαδή, νομίζεις πως δεν υπάρχει λεπτομέρεια από τον δικαστικό βίο που να μην έχει εξετάσει ο πάντοτε ικανός ερευνητής Μακγιούαν, καθώς η ηρωίδα του είναι δικαστής, παρεισφρέει διαρκώς στην αφήγησή του η μουσική που διαχωρίζει τους πρωταγωνιστές του ανάλογα με τα είδη που ακούει ο καθείς, θυμίζοντας πως απέναντι στο πιο σκληρό και στο πιο απηνές ορθώνονται πάντοτε το τυχαίο και η τέχνη. Δεν ξέρεις, επί παραδείγματι, τι να πιστέψεις για μια ζωή που στάθηκε ταυτόχρονα τόσο άδικη αλλά και τόσο ευνοϊκή για τη Φιόνα Μέι, η οποία μπορεί να είναι προικισμένη πνευματικά και υλικά, αλλά μαζί με την ατεκνία της έχει να αντιμετωπίσει και την απιστία του συζύγου. Οι περιγραφές της εσωτερικής απόγνωσης - του άδειου σπιτιού, του μελαγχολικού Λονδίνου μέσα από το αυτοκίνητο- είναι τόσο γοητευτικά ακριβείς, που μοιάζουν σχεδόν ανυπόφορες, αλλά τα βάσανα της Φιόνας δεν τελειώνουν εκεί: η πνευματική κρίση της δοκιμάζεται, όταν πρέπει να αποφασίσει για τον νεαρό Άνταμ, ο οποίος, ακριβώς λίγο πριν από την ενηλικίωση, πρέπει να δεχτεί μια μετάγγιση την οποία αρνείται η θρησκεία του. Ποιος είναι ο ρόλος της δικαστού Φιόνας, που πρέπει να αποφασίσει για τη ζωή του Άνταμ; Ζητήματα που επικαλούνται την ηθική, το συναίσθημα και τη λογική συνδέονται άμεσα με τα εσωτερικά αδιέξοδα της πρωταγωνίστριας και είναι προφανής η αποθέωση της λογικής τάξης έναντι του θρησκευτικού παραλογισμού, που εμμέσως πλην σαφώς επικαλείται ο Μακγιούαν. Ωστόσο, τη στιγμή ακριβώς που τα λογικά επιχειρήματα μοιάζουν να υπερτερούν, έρχεται η συγκλονιστική περιγραφή της συνάντησης του πιτσιρικά Άνταμ και της Φιόνας για να συγκλονίσει συναισθηματικά ακόμα και τον πιο ανεπηρέαστο αναγνώστη. Και για να μην ξεχνιόμαστε: ο Μακγιούαν, ως συνεπής Βρετανός, δεν αφήνει το κοινωνικό έξω από τη συγγραφική του ατζέντα: «Είχε την εντύπωση, παρόλο που τα γεγονότα δεν την επιβεβαίωναν, ότι στα τέλη του καλοκαιριού του 2012, στη Μεγάλη Βρετανία, οι συζυγικές ή συντροφικές ρήξεις και εντάσεις διογκώνονταν σαν τερατώδης ανοιξιάτικη παλίρροια που σάρωνε ολόκληρα νοικοκυριά, σκορπίζοντας ιδιοκτησίες και ελπιδοφόρα όνειρα, πνίγοντας όσους δεν διέθεταν ισχυρό ένστικτο επιβίωσης» λέει χαρακτηριστικά, χρωματίζοντας την παλέτα στην οποία καλείται να κινηθεί η πρωταγωνίστριά του. Πολύ όμορφη και καίρια η απόδοση στα ελληνικά από την Κατερίνα Σχινά.

Συγκλονιστικές είναι και οι κοινωνικές συγκρούσεις που στοιχειώνουν το Χωρίς Μνήμη (σε ωραία μετάφραση από την Αργυρώ Μαντόγλου, εκδόσεις Ψυχογιός) του Πίτερ Κάρεϊ. Παρότι εδώ το τέμπο είναι πιο σουρεαλιστικό, πιο καταγιστικό και πιο αλέγκρο, ακόμα και στις πιο δραματοποιημένες στιγμές του, το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο δίνει το στίγμα. Φυλετικές ή ταξικές διαφορές επανέρχονται διαρκώς στις επιμέρους περιγραφές, ενώ τα πάντα εξηγούνται με το βλέμμα μιας πολυδιάστατης πολιτικής πραγματικότητας.

Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα είναι ο ίδιος ο πρωταγωνιστής, ο Φέλιξ Μουρ, ο «πιο ρηξικέλευθος δημοσιογράφος της γενιάς του», ο οποίος, όπως η πρωταγωνίστρια

του βιβλίου του Μακγιούαν, διάγει τη δυσκολότερη ίσως περίοδο της ζωής του: ύστερα από αλλεπάλληλες δικαστικές καταδίκες για σκάνδαλα που συνεχίζει να ξεσκεπάζει ως δημοσιογράφος, καταλήγει επαγγελματικά ανενεργός. Και τότε εμφανίζεται ως από μηχανής θεός ένας σκοτεινός τύπος, πρώην αριστερός και νυν εκατομμυριούχος, ο οποίος του αναθέτει να γράψει ένα βιβλίο για μια νεαρή χάκερ, την Γκάμπι Μπαγιέ, που απειλείται να εκδοθεί στην Αμερική (όπου ισχύει η θανατική

*Πίτερ Κάρεϊ, Χωρίς Μνήμη, Μτφρ.:
Αργυρώ Μαντόγλου, Εκδόσεις Ψυχογιός,
Σελ.: 440*

ποινή). Και από εκεί αρχίζουν όλα: η χάκερ τυγχάνει να είναι κόρη ενός αριστερού και μιας μοιραίας ηθοποιού και ακτιβίστριας, της «ωραίας και καθόλου ψηλομύτας» Σελίν, παλιού έρωτα του πρωταγωνιστή. Η νεαρά απόγονος των υποτιθέμενων επαναστατών αποδεικνύεται τελικά ικανή να εισβάλει στα συστήματα ελέγχου των φυλακών όχι μόνο της Αυστραλίας αλλά και των ΗΠΑ και, προκειμένου να ανατρέψει την επαπειλούμενη ποινή, ο Φέλιξ καλείται να την καταστήσει συμπαθή στο ευρύ κοινό. Μέσα από την καταγραφή των μαρτυριών που χρησιμοποιεί για το βιβλίο, ουσιαστικά ξεδιπλώνεται το πολιτικοκοινωνικό ιστορικό της αυστραλιανής ηπείρου και κυρίως της πολυτάραχης περιόδου της αριστερής κυβέρνησης του Γκοφ Ουίτλαμ, για να θυμίσει ότι δεν πρέπει να υπάρχει λαός χωρίς μνήμη. Και πίσω από τα κωμικοτραγικά περιστατικά –με τις γνωστές δόσεις της απολαυστικής υπερβολής του βραβευμένου με Μπούκερ Κάρει– κρύβεται το σενάριο της μετάλλαξης μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας αλλά και των διαφορετικών εκφάνσεών της: «Το γυμνάσιο της Μπελ Στριτ ήταν παραμελημένο, σε αποσύνθεση, μια κλίκα υπό διάλυση. Όταν έριχνε πολλή βροχή, έβλεπες εκρήξεις στις κολόνες του ηλεκτρικού, που έστελναν πάνω στα κεφάλια των μαθητών περίεργες λάμπες, σαν γαλάζια σεντόνια που χόρευαν, σαν φώτα της Αποκάλυψης. Τα παιδιά των Αγγλοσαξόνων τα έλεγαν καγκουράκια ή μπόγκαν, υπερβολή φυσικά. Οι Τούρκοι συμμαθητές της Γκάμπι καμάρωναν σαν να είχαν οι ίδιοι προσωπικά δολοφονήσει τους Αυστραλούς στην Καλλίπολη. Υπήρχαν, φυσικά, παιδιά δεύτερης και τρίτης γενιάς, Έλληνες και Ιταλοί, που δεν υπέφεραν από τα πολιτισμικά σοκ των Τούρκων και των Λιβανέζων, αλλά όταν η κόρη μου ήρθε εδώ, η περιοχή ήταν γεμάτη αποπροσανατολισμένες οικογένειες μουσουλμάνων που είχαν ζήσει στις φτωχές και ερημωμένες πλαγιές του Ντένμπο. Υπήρχε ένα αγόρι που είχε φυλακιστεί μαζί με πτώματα σε αποσύνθεση. Ένα κορίτσι που ζωγράφιζε με μαρκαδόρο αποκεφαλισμένους μέσα σε λίμνες αίματος». Και πάει λέγοντας στο πολύχρωμο και πολύπτυχο σκηνικό που στήνει υπέροχα ο Κάρει, γεμάτο απεγνωσμένους και μισότρελους, δήθεν επαναστάτες, προδότες, ριζοσπάστες, κατασκόπους και αγύρτες. «Τίποτα ανθρώπινο δεν μου είναι ξένο» επιμένει ο Τερέντιος. Κι ίσως αυτό να είναι, τελικά, και το στίγμα της σύγχρονης αγγλοσαξονικής μυθοπλασίας.